

## NOŽE

- základní třídy nožů podle rukojetí
- ◆ nože s plochou litou rukojetí
- ◆ nože s destičkovitou rukojetí
- ◆ nože s jazykovitou rukojetí
- ◆ nože s trnem
- ◆ nože s násadním čepem
- ◆ nože s tulejovitou rukojetí

### **nože s plochou litou rukojetí**

- spolu s noži s rámovou rukojetí jsou nejstaršími noži na našem území
- BC

#### *typ Brunn a Riedenburg (PDM 179:20)*

- největší rozšíření těchto nožů je v Podunají
- jednostranná profilace v důsledku jednodílné formy → zadní strana plochá, zesílení plastickým žebrem a závěsný kroužek
- formální a technologická podobnost se současnými srpy – podle Müllera-Karpeho byly středoevropské nože ve svém vzniku ovlivněny srpy (a staršími noži z prostoru východně od středního toku Dunaje)

#### *typ Čeložnice (PDM 179:22)*

- již oboustranné lití, žebra po obou stranách, větší a závěsný kroužek

### **nože s rámovou rukojetí (PDM 179:21, PDČ 129:25)**

- oválná rukojeť s otvorem, mohou být zakončeny kroužkem
- centrem rozšíření je oblast hornofalcko-západočeská, na Moravě uvádí Říhovský 2 exempláře,
- BC2-BD

### starší PP

- dvě skupiny nožů s rozdílnou konstrukcí rukojetí: **nože s destičkovitou rukojetí**  
**nože s jazykovitou rukojetí**
- klenutí a rovná čepel jsou shodné liší se v rukojetích jak v jejich utváření, tak i ve způsobu jak byly připevňovány organické součásti

### **časné nože s destičkovitou rukojetí (s krátkou plochou rukojetí)**

- od přechodného mohylovo-velatického horizontu a ve starším stupni PP
- hlavní územní rozšíření časných nožů s destičkovitou rukojetí a jedním nebo dvěma nýty leží v jižním Německu a hraničních územích: Rakousko, S Itálie, Švýcarsko, Čechy, masově se objevují i ve V Francii, S Německu, Polsku, Dolním Rakousku, Moravě, Burgendlandu, Slovensku, Maďarsku a S Jugoslávií, jejich hlavní výskyt se napojuje časově i prostorově na časné nože s plochou litou rukojetí

#### *typ Riegse (PDČ 112:13, 163:10)*

- archaický, jednoduchý, BD-HA1
- krátký řap, jeden nýt, čepel je jednoduchá klenutá (postupem času se prohýbá)

#### *tvárově pokročilé typy (typ Přestavlky, typ Marefy) (PDM 203:8)*

- BD-HA1
- hrot se zvedá, 2 nýty, nebo předlévaný otvor na nýt

#### *typ Blučina (PDM 188:32; 196:28)*

- typický pro (BC2-)BD

- nože s dýkovitým rozšířením hrotu, někdy se považují za útočné

#### **nože s jazykovitou rukojetí**

- také se objevují na počátku PP
- rozšířeny zejména ve východní části střední Evropy (Morava, Slovensko, Maďarsko, Sedmihradsko, zasahují do Čech, Polska, stř. Německa)
- odlišují se: oboustrannou profilací, oboustranně broušenou špičkou, jazykovitou rukojetí s okrajovými lištami mezi něž bylo několika nýty oboustranně připevněno obložení z organického materiálu, závěsný kroužek na konci rukojeti
- původ mají v JV části Evropy

*typ Baierdorf (PDM 196:27, PDČ 112:14) a typ Dašice (PDČ 135:18)*

- BD-HA
- typ Baierdorf časné nože této skupiny (ve velmožské mohyle z Milavče spolu s mečem typu Riegsee a šálkem Friedrichruhe)
- mladší typ Dašice charakteristický výrazným kruhovým předělem mezi rukojetí a čepelí

*typ Malhstovice*

- oblast KLPP, užší čepel, dlouhá plochá rukojeť, přechod hřbetu čepel do rukojeti je plynulý, někdy s kroužkem

*typ Pustiměř*

- nejmladší typ, přežívá do HA2/HB1
- poměrně široká čepel se symetricky klenutou čepelí, chybí kroužek na konci rukojeti

*typ Binningen/Courtavant*

- ze Z Evropy
- po obou stranách rukojeti lalůčky na vložení organické střenky, bez otvorů pro nýty

#### **nože s plnou rukojetí - typ Skalka /Dražůvky**

- na Moravě uvádí Říhovský 3exempláře, ojedinele i jinde ve střední a jižní Evropě
- jednotlivé nálezy špatně datovatelné, obecně HA
- rukojeť oválná tyčinka s rozšířením do vlaštovčího ocasu

mladší PP

#### **nože s trnem**

- navazují na časné nože s destičkovitou rukojetí oblastí jejich rozšíření (Čechy, Morava, Rakousko, J Německo, S Itálie), plynulý vývoj v době PP

*typ Jevíčko a typ Lešany*

- BD-HA
- kruhový průřez rukojeti na konci s tostěpanou ploškou a otvorem pro nýt, s širokou čepelí stojí typologicky blízko nožům Riegsee

*typ Klentnice (PDM 198:22) a typ Velem St. Vid (PDM 198:23; PDČ 135:22)*

- ve tvaru čepel a její profilaci není jednota, od rovných tvarů po prohnutý hřbet, plynulý přechod do trnové rukojeti
- HA-B1

nože nákolního typu (náleží mezi nože s trnem)

- HB
- silně esovitě prohnuté ostří, násadní trn
- častá výzdoba
- velké tvary

*typ Hadersdorf - starší varianta, trn je prostý, nečleněný (HB)*

*typ Wien-Leopoldsberg (PDM 198:24, 25; PDČ 135:33)* – mladší varianta, trn členěný jedním či více vývalky (HB2-3)  
*nákolní muž s anténovitým zakončením trnu HB3*

**mladší nože s destičkovitou rukojetí (s krátkou plochou rukojetí) (Griffangelmesser)**

*typ Stillfried (PDM 203:7, PDČ 114:11)*

- jednoduché malé nože s násadním čepem dlouho beze změn
- charakteristické pro pozdní dobu bronzovou
- JV prostor střední Evropy, zasahují přes středodunajský prostor až do stř. Německa

**mimořádné tvary**

*typ Este – násadní tulej*

*CS muž s železnou svorkou - Mutěnice (PDM 218:5)*

Výběrová literatura:

ŘÍHOVSKÝ, J. 1972a: Die Messer in Mähren und dem Ostalpengebiet, PBF VII/1, München.

ŘÍHOVSKÝ, J. 1972b: Význam moravských bronzových nožů pro chronologii mladší a pozdní doby bronzové, SAÚ ČSAV v Brně 1/5, Praha.

JIRÁŇ, L. 2002: Die Messer in Böhmen, PBF VII/5, Stuttgart.